

УДК 347.78

DOI

Кочина Олександра Сергіївна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного, господарського права та процесу

Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій

Чернігівського національного технологічного університету

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5625-8703>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ВСЕСВІТНІЙ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Вивчення питань теорії і практики міжнародної охорони та захисту авторських прав від порушень у мережі Інтернет відіграє дуже важливу роль у нинішньому світі економічного розвитку суспільства, коли відбувається поступовий рух від матеріального виробництва до оперування інформацією. Інтернет став новою революційною технологією і одночасно універсальним простором вільної комунікації, принципи організації якого заклали основи побудови нового інформаційного суспільства. Будучи надзвичайно привабливим для користувачів, інтернет став площею для порушень авторських прав.

Інтернет є глобальною і унікальною децентралізованою структурою, тому будь-яка спроба правового регулювання мережі стикається з необхідністю врахування її екстериторіального характеру. Ця обставина змушує розробляти спеціальні підходи до правового регулювання відносин у глобальній мережі, включаючи і питання інтелектуального права.

Складність регулювання відносин в мережі Інтернет пов'язана, як вказує Ф.Ф. Гайсин, з тим, що нині ні в одній державі світу немає законів про регулювання правовідносин у глобальній мережі, що забезпечує досить широкі можливості користувачам для безконтрольного відтворення, копіювання та подальшого поширення об'єктів права. Інтернет практично не можливо обмежити рамками закону: спочатку думок про регулювання діяльності в мережі, яка самостійно розвивається, ні у кого просто не було [1, с. 51].

Стан дослідження теми. Значну кількість праць у сфері охорони інтелектуальних прав сфокусовано на дослідження різних аспектів, пов'язаних із забезпеченням правової охорони авторських прав на твори, розміщені в мережі Інтернет. Серед останніх досліджень у вказаній сфері варто звернути увагу на дисертаційну роботу К.О. Зерова на тему: «Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені в мережі Інтернет» 2018 року. В роботі розглядаються аспекти міжнародного захисту авторських прав у мережі Інтернет, але комплексно це питання не розкривається. Сфера охорони авторських прав у мережі Інтернет розвивається досить динамічно, приймаються нові міжнародні нормативно-правові документи, тому вивчення міжнародно-правового досвіду захисту авторських прав у всесвітній Інтернет-мережі з метою його запровадження у вітчизняне законодавство не втрачає своєї актуальності.

Мета статті. Метою цієї статті є аналіз сучасного стану міжнародно-правового регулювання захисту авторських прав у мережі Інтернет в перспективі його впровадження у законодавство України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Серед рейтингу країн світу, які найкраще захищають інтелектуальні права, США вважаються найпрогресивнішою країною. У зв'язку з цим їх законодавство дуже часто слугує основою для розробки механізмів захисту авторських прав в інших країнах. Україна не стала виключенням.

США були першими в світі, які на законодавчому рівні врегулювали авторсько-правові відносини у цифровому середовищі, прийнявши 12 жовтня 1998 року «Закон про авторське право у цифрову епоху» (DMCA – Digital Millennium Copyright Act) [2].

DMCA – це закон про авторське право США, який був прийнятий Сенатом Сполучених Штатів одностанно і підписаний президентом Біллом Клінтоном 28 жовтня 1998 року. Цезакон був прийнятий для реалізації Договору ВОІВ Про авторське право від 20 грудня 1996 року та Договору ВОІВ Про виконання і фонограми від тієї ж дати.

DMCA включає п'ять частин: 1. Закон про імплементацію Договорів ВОІВ Про захист авторських прав та Про виконання і фонограми, в якому втілені основні положення зазначених договорів ВОІВ. 2. Закон про обмеження відповідальності за порушення авторських прав в інтернеті: створює безпечну гавань для інтернет-провайдерів, яка полягає у звільненні їх від відповідальності за порушення авторських прав, за умови дотримання необхідних вимог. 3. Закон про забезпечення конкуренції у сфері технічного обслуговування комп'ютерів: передбачає виняток щодо копіювання комп'ютерних програми для обслуговування або ремонту комп'ютерної техніки. 4. Різні положення, в яких доповнені та уточнені обов'язки колективних управлінь авторськими правами; встановлені винятки у сфері застосування Закону про авторські права для бібліотек, додано положення у сфері дистанційної освіти, положення, які стосуються колективних переговорів у разі передачі прав на кіно тощо. 5. Закон про захист конструкції судна: створює нову форму захисту для конструкції корпусів суден, а саме передбачає, що дизайн корпусів суден не охоплюється законодавством про авторське право.

Одним із основних принципів DMCA є забезпечення так званої «безпечної гавані» для постачальників онлайн-послуг. Безпечна гавань (“safe harbors”) – це чітко змальований набір обставин чи дій в рамках конкретного закону, який звільняє від відповідальності. Тобто, закон передбачає можливість власникам авторських прав відправляти онлайн-провайдерам заяви (“DMCA takedowns”), в яких вони можуть вимагати видалити розміщений із порушенням авторських прав контент. Якщо постачальник онлайн-послуг відповідає на повідомлення про демонтаж у найкоротший термін, то він звільняється від відповідальності за розміщення інформації з порушенням авторських прав [3].

Таким чином DMCA забезпечує підвищений захист власників матеріалів, захищених авторським правом, одночасно обмежуючи відповідальність постачальників онлайн-послуг. Схожий принцип знайшов втілення і в Директиві 2001/29/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу «Про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві» (далі – Директива 2001/29/ЄС) [4].

Директива 2001/29/ЄС були прийнята 22 травня 2001 року (на два з половиною років пізніше, ніж Закон США про авторське право в цифрову епоху) в цілях реалізації Договору ВОІВ з авторського права та гармонізації різних аспектів авторського права по всій Європі, в тому числі обмежень і винятків у галузі авторського права. Директива була предметом безпрецедентного лобювання і стала великим успіхом для авторсько-правових організацій.

Серед найважливіших положень Директиви 2001/29/ЄС є ст. 6, яка вимагає від держав-членів забезпечення «належного правового захисту» проти навмисного обходу «ефективних технологічних заходів», покликаних запобігти або обмежити акти копіювання без дозволу власників авторського права, суміжного права або права sui generis, які знаходяться в спеціальній базі даних. Стаття 8 зобов'язала держав-членів передбачити належні санкції та засоби правового захисту за порушення прав та обов'язків, визначених у цій Директиві. Крім того, вони також повинні вживати всіх необхідних заходів для забезпечення застосування таких санкцій і засобів правового захисту. Аналіз Директиви 2001/29/ЄС свідчить, що нею передбачені більш м'які правила, ніж ті, що містяться в Законі США про авторське право у цифрову епоху. Крім того, в DMCA чітко прописана процедура захисту авторських прав при виявленні незаконно розміщеного контенту в інтернеті.

Що стосується України, то вітчизняне законодавство у вказаній сфері було сформовано, спираючись на досвід США та ЄС. Кидається в очі той факт, що в нашій державі відносини з захисту авторських прав у мережі Інтернет були врегульовані на рівні закону лише в 2017 році, тобто практично на 20 років пізніше, ніж це зробили США. Так, 23 березня 2017 року був прийнятий Закон України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» [5], яким були внесені зміни до діючого Закону «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року [6].

В результаті Закон «Про авторське право і суміжні права» був доповнений низкою нових термінів («вебсайт», «вебсторінка», «власник вебсайту», «власник вебсторінки», «гіперпосилання», «електронна (цифрова) інформація», «обліковий запис», «постачальник послуг хостингу») та ст.ст. 51-1, 51-2, якими врегульовано порядок припинення порушень авторського права з використанням мережі Інтернет. Крім того, Кодекс України про адміністративні правопорушення був доповнений ст. 164-17, якою передбачена відповідальність постачальників послуг хостингу та власників вебсайтів за порушення умов і правил, які визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет [7].

Особливої уваги заслуговує питання підстав звільнення власників вебсайту, вебсторінки та постачальників послуг хостингу від відповідальності. Так, ч. 15 ст. 52-1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачає, що власник вебсайту, вебсторінки не несе відповідальності, якщо він невідкладно, не пізніше 48 годин з моменту отримання заяви про припинення порушення, унеможливив доступ до електронної (цифрової) інформації, щодо якої подано заяву, та надав заявнику і постачальнику послуг хостингу інформацію про вжиті заходи. Щодо постачальників послуг хостингу, то в силу ст. 52-2 Закону № 3792-ХІІ вони звільняються від відповідальності, якщо протягом 24 годин з моменту отримання заяви про порушення авторського права вони відправляють власнику вебсайту її копію.

Така практика цілком відповідає ч. 1 ст. 247 Угоди про асоціацію України з ЄС, якою передбачено, що постачальник послуги не несе відповідальності за інформацію, яка зберігається на вимогу одержувача послуги, за умови, що: а) постачальнику фактично не відомо про незаконну діяльність або інформацію, а щодо позову про відшкодування збитків йому не відомо про факти або обставини, з яких випливає незаконна діяльність або інформація; б) постачальник після одержання таких відомостей діє оперативно, щоб зняти або зробити неможливим доступ до інформації [8].

Законодавство ЄС вже просунулося набагато вперед у сфері захисту авторських прав від інтернет-порушень. Так, 17 квітня 2019 року була прийнята Директива 2019/79/ЄС про авторські та суміжні права на єдиному цифровому ринку та про внесення змін до Директив 96/9/ЄС

та 2001/29/ЄС (далі – Директива 2019/79/ЄС) [9]. Директива призначена для обмеження поширення контенту, захищеного авторським правом, на вебплатформах.

Стаття 17 Директиви 2019/79/ЄС є найбільш спірною нормою, прийнятою в парламенті ЄС останніми роками. Нею передбачено, що інтернет-платформи для обміну контентом (такі як YouTube, Vimeo) можуть бути притягнуті до відповідальності за публічне надання контенту, який порушує авторські права, навіть якщо він був завантажений їх користувачами. Такий підхід є безпрецедентним зрушенням у сфері відповідальності за порушення авторських прав платформами обміну контентом.

Ця стаття стала предметом активних обговорень. На користь Директиви 2019/79/ЄС виступали галузеві органи, які представляли виробників контенту. 84 європейський музичних та медіа-організацій, включаючи Universal Music Group і Warner Music Group, публічно заявили про підтримку Директиви. Інша сторона включала досить впливову групу критиків, до складу якої входили Google, Facebook, eBay, Amazon і Netflix. Вони стверджували, що прийняття цієї статті зробить майже неможливим завантаження навіть найдрібнішої частини роботи, захищеної авторським правом, у Facebook, YouTube чи будь-який інший сайт. YouTube став найбільш голосним супротивником такого нововведення [10]. Але, незважаючи на досить аргументовані позиції проти, Директива 2019/79/ЄС була прийнята.

Розробники Директиви 2019/79/ЄС вважають, що модель “notice and takedown” («повідомлення та вилучення»), яка передбачена Директивою 2001/29/ЄС, застосовувалася досить непослідовно між країнами ЄС і була менш суворою, ніж аналогічні правила в Сполучених Штатах. У свою чергу основна мета ст. 17 полягає у скороченні кількості неавторизованих матеріалів, захищених авторським правом, доступних в інтернеті. Це тягне за собою вимогу до платформ для обміну контентом отримувати дозвіл від правовласника, наприклад у формі ліцензії, перед тим, як захищений авторським правом матеріал, завантажений його користувачами, з’явиться в публічному доступі [11].

Слід наголосити, що ці правила стосуються лише “online content-sharing service providers” («платформ обміну контентом»), під якими згідно ст. 2 Директиви 2019/79/ЄС необхідно розуміти постачальника послуг інформаційного суспільства, основною або однією з основних цілей

якого є зберігання та надання публічного доступу до великої кількості захищених авторським правом творів або інших захищених об'єктів, завантажених своїми користувачами, який він організовує і просуває в комерційних цілях.

Важливим моментом є те, що ст. 17 Директиви 2019/79/ЄС передбачає і випадки звільнення від відповідальності. Якщо платформа обміну контентом відображає захищений авторським правом матеріал без ліцензії, то для звільнення від відповідальності вона повинна продемонструвати, що вона: а) доклала усіх зусиль для отримання ліцензії; б) доклала усіх зусиль, щоб не відображати будь-який захищений авторським правом контент, який був зареєстрований на платформі правовласником; в) прийнято рішення про негайне вилучення будь-якого захищеного авторським правом контенту після отримання повідомлення від дійсного правовласника; г) доклала усіх зусиль, щоб запобігти повторному завантаженню знятого контенту.

Що стосується механізму реалізації цих правил, то передбачається, що платформи для обміну контентом повинні будуть використовувати автоматизовану систему, яка буде сканувати кожен вхідний елемент контенту, щоб відфільтрувати матеріали, захищені авторським правом. Деякі великі платформи для обміну контентом вже роблять це. Наприклад, програма ідентифікації контенту YouTube дозволяє правовласникам реєструвати захищений авторським правом контент

на YouTube, щоб можна було сканувати завантажений користувачем матеріал.

Незважаючи на те, що Директива 2019/79/ЄС була прийнята 17 квітня 2019 року, в інтернет-платформ є час для підготовки до 7 червня 2021 року, перш ніж прийняті правила увійдуть у національні законодавства європейських країн. Таким чином, відчуті ефективність оновленого законодавства ЄС у сфері захисту авторських прав від інтернет-порушень нині не можливо, але його можна вважати найсучаснішим у світі.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. В результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що існуючий в Україні порядок захисту авторських прав від порушень в мережі Інтернет був розроблений, враховуючи досвід США та ЄС.

Вважаю, що Україна повинна врахувати останні нововведення, запроваджені Директивою 2019/79/ЄС, та передбачити серед завдань Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 рр. (нині залишається не затвердженою) продовження процесу адаптації законодавства в сфері захисту авторських прав від порушень з використанням мережі Інтернет до законодавства ЄС, взявши курс на посилення відповідальності інтернет-платформ з обміну інформацією за публічне надання контенту, який порушує авторські права, завантаженого їх користувачами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гайсин Ф.Ф. Проблема нарушения авторских прав в сети Интернет. Вестник Марийского государственного университета. Серия «Исторические науки. Юридические науки». 2017. Т. 3. № 2 (10). С. 50–53.
2. The digital millennium copyright act of 1998 U.S. Copyright office summary. URL: <https://www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf>.
3. Klemchuk D. DMCA Compliance. 2018. URL: <https://www.klemchuk.com/dmca-compliance-requirements>.
4. Директива 2001/29/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу «Про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
5. Про державну підтримку кінематографії в Україні : Закон України 23 березня 2017 року № 1977-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 20. Ст. 240.
6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 року № 3792-XII // *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X // *Відомості Верховної Ради України*. 1984. Дод. № 51. Ст. 1122.
8. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 30 листопада 2015 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu>.
9. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj>.
10. What is Article 13? The EU's divisive new copyright plan explained. URL: <https://www.wired.co.uk/article/what-is-article-13-article-11-european-directive-on-copyright-explained-meme-ban>.
11. Complying With Article 17 of the EU Copyright Directive. URL: <https://www.termsfeed.com/blog/eu-copyright-directive-article-17/>.

Кочина Олександра Сергіївна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ВСЕСВІТНІЙ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Наукова стаття присвячена дослідженню сучасного стану міжнародно-правового регулювання захисту авторських прав в Інтернет-мережі у перспективі його впровадження у законодавство України.

Проаналізовано Закон США про авторське право у цифрову епоху (DMCA) від 12 жовтня 1998 року, який вважається першим у світі нормативно-правовим актом з регулювання авторсько-правових відносин у цифровому середовищі. Одним із основних принципів DMCA є забезпечення так званої «безпечної гавані» для постачальників онлайн-послуг, яка полягає в тому, що постачальник онлайн-послуг звільняється від відповідальності за розміщення інформації з порушенням авторських прав, якщо відповідає на заяву про видалення розміщеного з порушенням авторських прав контенту в найкоротший строк.

Встановлено, що схожий принцип знайшов втілення і в Директиві 2001/29/ЄС Про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві. Україна, спираючись на досвід США та ЄС, законодавчо закріпила порядок припинення порушень авторського права з використанням мережі Інтернет лише в 2017 році.

Автор зазначає, що найважливіше значення для боротьби з порушеннями авторських прав в інтернеті має Директива 2019/79/ЄС Про авторські та суміжні права на єдиному цифровому ринку. Найбільший резонанс у суспільстві викликала норма ст. 17 зазначеної Директиви, якою передбачена можливість притягнення до відповідальності інтернет-платформи для обміну контентом (такі як YouTube, Vimeo тощо) за публічне надання контенту, який порушує авторські права, навіть якщо він був завантажений їх користувачами. Такий підхід є безпрецедентним зрушенням у сфері відповідальності за порушення авторських прав в інтернет-просторі.

З метою запровадження європейського досвіду обґрунтовано необхідність продовження процесу адаптації українського законодавства в сфері захисту авторських прав до законодавства ЄС, взявши курс на посилення відповідальності інтернет-платформ обміну інформацією за публічне надання контенту, який порушує авторські права, завантаженого їх користувачами.

Ключові слова: авторське право, інтернет, DMSA, платформи обміну контентом, охорона та захист прав, звільнення від відповідальності.

Kochyna Olesandra

INTERNATIONAL LEGAL EXPERIENCE OF COPYRIGHT PROTECTION IN THE WORLD INTERNET NETWORK AND THE PROSPECTS OF ITS APPLICATION IN UKRAINE

The scientific article is devoted to the study of the current state of international legal regulation of copyright protection in the Internet network in the perspective of its implementation in the legislation of Ukraine.

The Digital Millennium Copyright Act (DMCA) of October 12, 1998, considered the world's first digital copyright regulation, has been analyzed. One of the basic principles of the DMCA is to provide a so-called "safe haven" for online service providers, which is to release the online service provider from liability for copyright infringement if it responds to a copyright infringement request. the right content as soon as possible.

It is found that a similar principle was found in Directive 2001/29/EC on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society. Ukraine, based on the experience of the US and the EU, legislated the procedure for ending copyright infringement using the Internet only in 2017.

The author points out that Directive 2019/79/EC on copyright and related rights in the digital single market is of paramount importance for combating copyright infringement on the Internet. The greatest resonance in society caused the norm of Art. 17 of the said Directive, which provides for the possibility of liability for an online content exchange platform (such as YouTube, Vimeo, etc.) for the public disclosure of infringing content, even if it has been downloaded by their users. This approach is an unprecedented shift in online copyright liability.

In order to introduce European experience, the necessity to continue the process of adaptation of Ukrainian copyright law to EU law has been substantiated, taking the course of strengthening the responsibility of Internet platforms for the exchange of information for infringement of copyright, uploaded by their users.

Key words: copyright, internet, DMSA, content sharing platforms, protection and protection of rights, discharge.